

DEMOKRATİK EĞİTİM

John Dewey'in Eğitim Felsefesi Üzerine

Kemal Bakır

5. Baskı

Kemal BAKIR

DEMOKRATİK EĞİTİM
John Dewey'in Eğitim Felsefesi Üzerine

ISBN 978-605-364-139-1
DOI 10.14527/9786053641391

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Mart 2011, Ankara

5. Baskı: Kasım 2021, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara
(0312 341 36 67)

Yayıncı Sertifika No: 36306

Matbaa Sertifika No: 25931

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Kemal BAKIR

1979'da Erzurum'un İspir ilçesi Kılıççı Köyü'nde dünyaya geldi. İlkokulu Pazaryolu'nda, ortaokul ve liseyi Erzurum'da tamamladı. 2001'de Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi'nden mezun oldu. 2001-2006 yılları arası Erzurum İl Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde sınıf öğretmeni olarak görev yaptı. 2006-2014 yılları arasında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yaptı. Atatürk Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden 2007'de yüksek lisans, 2012'de de doktora derecesini aldı. 2014'de Erzurum Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne öğretim üyesi olarak atandı. 2017'de Doçent unvanını aldı ve halen ETÜ Felsefe Bölümündeki görevini sürdürmektedir. Başlıca ilgi alanları ahlâk felsefesi -etik-, eğitim felsefesi, sosyal felsefe ve Tanzimat sonrası çağdaş Türk düşüncesi olup bu konularda çeşitli kitap içi bölüm, makale, tercüme ve bildirilerinin yanı sıra; *Demokratik Eğitim- John Dewey'in Eğitim Felsefesi Üzerine* (Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 2021, 5. Baskı), *Natüralist Eğitim: Jean-Jacques Rousseau'da Eğitimin Toplumsal ve Ahlâki Temelleri* (Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 2016), *Francis Hutcheson ve Ahlâk Duyusu Teorisi / Yüreğin Yasası* (Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2016), *Gen-Etik: İnsan Genom Projesi Üzerine Bir Etik Sorunlaştırma* (Hasan Türkez ile birlikte, Ertual Akademi Yayıncılık, Erzurum, 2018), *Eğitim Felsefesi* (Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 2021, 6. Baskı) başlıklı beş telif kitabı ve bir de kolektif sadeleştirme çalışması (Odette Laguerre, *Feminizm Âlem-i Nisvân*, Terc. Baha Tefvik, Sadeleştiren ve yayına hazırlayanlar. Kemal Bakır, Ali Utku, Çizgi Kitabevi, Konya, 2015) bulunmaktadır.

ÖN SÖZ

Eğitim, insanın insanca yaşamasının olmazsa olmaz bir koşulu durumundadır. Çünkü eğitim, insanın hem bedensel hem de ruhsal yönden değişimi ve gelişiminde en önemli işlevi üstlenmiştir. Eğitim aracılığıyla ki insan, bireysel yaşamdan toplumsal, ulusal ve uluslararası ilişkilere kadar her alanda kendine özgü bir dünya kurarken; ötekiyle olan ilişkilerini de düzene sokmuştur. İnsanların eğitilmesi için gerekli olan araç-gereç ve yöntemler, zaman ve mekâna göre birtakım değişikliklere uğramış olsa da eğitilmesi gereken insan doğasında temelde-özde bir değişiklik olduğunu söylemek zordur.

İnsanlık tarihinde, değişik dönemlerde birbirinden farklı düşünceler aracılığıyla insanlar eğitiliyor olsalar da; söz konusu düşüncelerden bazıları, insanlar arası ilişkiler de her zaman var olmuştur ve bundan sonra da var olmaya devam edecektir. Bu düşünceler yüzyıllar boyu harmanlanarak bugüne kadar gelmiştir. Fakat eğitim konusundaki bu düşünceler üzerinde tam ve kesin bir görüş birliğine varılamamıştır ve hiçbir zaman da tek bir görüş tüm dünyada ortak bir kabul görmemiştir.

Tarih boyunca pek çok düşünce ve teori birbirinin karşıtı ya da destekleyicisi, tamamlayıcısı olarak seyrini sürdürürken, 17. yüzyıldan bugüne dek meydana gelen düşünce hareketleri, Aydınlanma ve modernite ile birlikte insanlığın gelişim seyrini bir anda var olandan çok daha farklı bir yöne kaydırmış, aydınlanmacı karakteriyle modern düşüncenin gelişimini hızlandırmıştır. Bu çerçevede, insan faaliyetlerinde çok önemli bir yere sahip, önde gelen toplumsal kurumlardan olan eğitim de bu değişme ve gelişmelerden nasibini almış ve modern dünyada aydınlanmanın bir parolası olarak kendine ayrıcalıklı bir yer edinmiştir. Amerikalı John Dewey de 19. yüzyılın son çeyreği ile 20. yüzyılın ilk yarısı arasında tüm felsefesini eğitimin hizmetine sunarak, eğitim ve eğitim felsefesi üzerine düşünceleriyle, özellikle onun eğitim felsefesinin ana temasını oluşturan 'demokratik eğitim' düşüncesiyle bu oluşumun bayraktarlığını yapmıştır.

Dewey'in felsefesi ve eğitim düşüncesi, yaşadığı ülke olan Amerika Birleşik Devletlerinin eğitim düşüncesini şekillendirmek ve Amerikan düşüncesinde bir aydınlanma meydana getirmeyi amaçlar. Bu sebeple Dewey, sosyal düzene uygun, bireyin ve toplumsallığın gözetildiği bir eğitim modeli geliştirmeye uğraşır dolayısıyla bilimsel, sosyal ve siyasal

gelişmelere uygun bir teori olduğunu düşündüğü 'demokratik eğitim' teorisini ortaya atar. Demokratik eğitim aslında Dewey'in doğrudan isimlendirdiği bir kavram olmamakla birlikte, demokrasinin, onun felsefesinin ve eğitim düşüncesinin neredeyse tamamını kapsayan bir düşünce olması bakımından bu şekilde bir nitelendirme yapılmıştır. Dewey'in eğitim felsefesinin kuramsal boyutunu oluşturan ilerlemeci, yeniden kurmacı ve yapılandırmacı yaklaşımlar büyük ölçüde onun demokrasi anlayışı doğrultusunda ortaya konmuştur.

Demokratik eğitim başlı başına bir eğitim teorisi olmakla birlikte, Dewey, yaklaşık bir asırlık ömrünü, tüm felsefeyi yıkıp yeniden inşa ederek kendi ülkesinin geleceğini sağlayacağını düşündüğü bu teoriyi geliştirmek ve temellendirmek için harcamış, kitap, makale, rapor ve bildiri olmak üzere birçok çalışma yapmıştır. Bu çalışmada, günümüz eğitim anlayışında ve Türk eğitim düşüncesinde oldukça etkili olan John Dewey ve Demokratik Eğitim düşüncesi, ana başlıklarıyla ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak bu çalışma Dewey'in eğitim felsefesine bir giriş okuması olmaktan öte bir iddia taşımıyor. Şayet okuyucuya Dewey ve onun eğitim anlayışının felsefi nosyonu hakkında bir fikir verebilirse amacına ulaşmış olacak. Konuya ilgi duyan okur ve araştırmacılara faydalı olması dileğiyle...

Bu çalışma, yüksek lisans tezimin gözden geçirilmiş ve bazı ilaveler yapılmış halidir. Bu vesileyle, eleştiri ve önerileriyle katkıda bulunan Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM'a ve Prof. Dr. Müslim AKDEMİR'e, yakın ilgi ve teşviklerinden dolayı değerli dostum Doç. Dr. Zafer YILMAZ'a, çalışmanın yayıma hazırlık sürecinde her daim ilgi ve desteğini gördüğüm eşim Sinem BAKIR'a ve sevgili kızlarım Zeynep ve Zehra'ya, ayrıca bu çalışmanın yayımlanmasında ve yeni basımlarının yapılmasındaki ilgi ve emeklerinden dolayı sayın Servet SARIKAYA'ya ve şahsında Pegem Akademi Yayıncılık çalışanlarına teşekkür ederim.

Kemal BAKIR
Erzurum, Kasım-2021

*Annem ve Babam
Fahriye ve Ali Yaşar BAKIR'a...*

İÇİNDEKİLER

Özgeçmiş.....	iii
Ön Söz	v
İçindekiler.....	ix

BÖLÜM 1

John Dewey

John Dewey Kimdir?.....	9
Dewey ve Pragmatizm.....	10
Pragmatizm nedir?	11
Dewey'in Felsefesi.....	13
Felsefenin Anlamı ve Felsefi Yöntem	15
Geleneksel ve Modern Felsefenin Eleştirisi	17
Felsefenin Yeniden İnşası	21
Dewey ve Eğitim	25

BÖLÜM 2

Demokratik Eğitim

Demokratik Eğitim Nedir?	29
Demokrasi Nedir?	30
Dewey, Demokrasi ve Liberalizm.....	31
Demokrasi ve Eğitim	37
Demokratik Toplum ve Demokratik Eğitim	41
Demokratik Eğitim Yaklaşımları.....	48
İlerlemecilik (Progressivism)	48
Yeniden Kurmacılık (Reconstructions)	52
Yapılandırmacılık (Constructivism)	54
Demokratik Eğitim Modeli	61
Öğrenci Merkezli Eğitim	62
Aktif Öğrenme	66
Yansıtıcı Düşünme ve Yaratıcı Problem Çözme	68
Sonuç	75
Kaynakça.....	79
Dizin	85
Ekler.....	89

GİRİŞ

İnsanlık ilkel topluluktan uygar bir toplum olma, insan da kendini bilme ve doğaya egemen olma yolunda tarihin her aşamasında çeşitli problemlerle karşı karşıya gelmiştir. Problem, insanın onu fark etmesiyle ve insanla birlikte var olan, yaşamın her anında ve alanında mevcut, yaşama ve var olma mücadelesinde onun doğasını kuşatan bir fenomendir. Bilinmeyeni ortaya çıkarmak, bilmek, ona hükmetmek ve onu kullanarak bir sonrakini ele alıp çözmek, sonra bir başkası ve daha sonra bir başkası... Ondand bağımsız gibi ortaya çıkan ile arasındaki ilişki ve onun bir başkasıyla bağlantısı şeklinde uzayıp giden problemler yumağıdır insan yaşamı. Bunlar, hayat normal akışını sürdürürken gündelik yaşamın içinden belirir, bazıları ise meraktan dolayı özellikle seçilmiş problemlerdir.

Var olma mücadelesinde doğaya teslim olmamak, eldeki ile yetinmemek ve en önemlisi de bilme isteği ve bu doğrultuda beliren problemler insanı düşünmeye, araştırmaya ve incelemeye sevk etmiş, bu çabaları onun âleme karşı bilinçlenmesini ve bir vaziyet almasını sağlamıştır. Ayrıca insanların bir arada yaşama gereksinimi topluluk halinde yaşamı zorunlu kılmış, topluluktan toplum olma yolunda önemli mesafe kat ettirmiştir. Toplum bilinci ile uygarlık yolundaki bu çabalar, içerisinde insan gibi çok önemli ve spesifik bir faktörü barındıran topluma, nasıl yön verileceği ve onun yapıtaşı olan bireylerin nasıl yetiştirileceği ise yine bir problem olarak insanlığın karşısına çıkmıştır.

Her toplum kendi bugünü ve geleceğini planlamak, yeni nesillere kültürlerini ve bilgi birikimlerini aktarmak ve onları genel amaçta insanlığa; özelde ise toplumlarına ve kendilerine faydalı birer birey olarak yetiştirmek istek ve ihtiyacı içerisindedir. Bunun gerçekleştirilmesi de ancak başta eğitim olmak üzere çeşitli sosyal kurumlar oluşturulmasıyla mümkün olduğundan, uygar toplumlar öncelikle eğitim kurumlaşması yolunda okullar kurmuşlardır.¹ Fakat iş bu kadarla da kalmayıp, bunun işleyişini düzenlemek ayrıca bir problem alanı olarak belirmiştir. Eğitimin mahiyetini belirlemek üzere, Eğitim nedir? Kimler eğitilmelidir? İnsanlara ne veya neler öğretilmelidir? Eğitimin amacı nedir? Eğitim neyi kapsamalıdır? Nasıl bir eğitim yapılmalıdır? gibi problemlere karşılık ileri sürülen fikirler ve bu doğrultuda yapılan tartışmalar ise eğitime felsefi bir boyut kazandırmıştır. Bu boyutta eğitimi biçimlen-

1 Fatma Varış, *Eğitim Bilimine Giriş*, İstanbul, Alkım Yayınevi, 1998, s. 7.

diren ve ona yön veren düşünceler, bir felsefe disiplini olan eğitim felsefesinin konu alanı içerisinde yer almaktadır.² Uygarlığın başlangıcından bu yana, bütün felsefe disiplinlerinde olduğu gibi, eğitim felsefesinde de tam bir uzlaşma söz konusu değildir. Fakat çeşitli dönemlerde farklı toplumlar da, toplum yapısı ve çağın anlayışına göre değişik eğitim anlayışları kabul görmüş ve diğerleriyle birlikte yeni arayışlar devam etmiş, zamana paralel olarak da baskınlıkları değişmiştir.

Aslında ilkçağdan bugüne dek insanlık tarihindeki pek çok düşünce yeni ortaya çıkmış değil, felsefi refleksiyonu vurgular biçiminde, geçmişin, özellikle de antik Yunan düşüncesinin zamana göre yeniden yorumlanması biçimindedir ya da kökenleri oraya kadar uzanır. İnsana ait bir problem olarak eğitim düşüncesi de aynı şekilde bir seyir içerisinde yer almaktadır. İlkçağdan beri süre gelen spritualist- materyalist karşıtlığı bugün de belki biçimi değişmiş olmakla birlikte mevcudiyetini korumaktadır. Demokritos'un maddi ontolojisine karşılık Platonik idealizm ve Aristoteles'in realizmi ve de buna bağlı olarak ortaya çıkan epistemolojik realizm ve idealizm bu tür karşıtlıkların belki de felsefi anlamda ilk örnekleridir. Bu tür ikili karşıtlıklar eğitimi de yine ontolojik materyalizm-spiritualizm ve idealizm- realizm dolayısıyla epistemolojik rasyonalizm-emprizm gibi farklı düşüncelerin yorumu ile karşı karşıya getirmiştir.

İdealizm, Platon'la gündeme gelmiştir. Platon, idealar ve görünüşler dünyası olmak üzere iki ayrı dünya kabul etmiş ve gerçekliği idealar âlemi ile sınırlandırarak ve insanın duyuları ile yüzleştiği dünyayı idealar âleminin silik bir kopyası, görünüşü olarak nitelendirmiş ve ona ait bilgilerin doğruluğunu da gerçeği (idea) ile uyuma ölçüsüne bağlamıştır. Bu sebeple bizim gözlemlediğimiz dünya görünüşler âlemidir. Bilgi de akıl yoluyla elde edilebilen idealar âleminin bilgisiyle sınırlıdır. Bu bağlamda idealizm mutlak olarak belirlediği "ideal" değerlerin genel geçer, evrensel olduğunu ve eğitimde de bunlara ağırlık verilmesi gerektiğini savunur. Platon'a göre, "Eğitim hem bireyin hem de devletin yapısını düzeltecek en yetkin yöntemdir."³ Bir yöntem ya da araç olarak eğitimde, bilginin kaynağı akıl olması sebebiyle insanın doğuştan getirdiği apriori bilgi ve birtakım yetilerin farkına vararak bunları kullanması ve gerçekliğe ilişkin tasarımlar ortaya koymasını sağlayacak yöntemler

2 Ahmet Arslan, *Felsefeye Giriş*, Ankara, Vadi Yayınları, 1996, s. 246.

3 Cemil Güzey, "Felsefe ve Eğitim" *Felsefelogos*, Sayı:10, 2002/2, s. 7.

kullanılmalıdır. Ayrıca, “her birey ruhuna egemen olan yetenek doğrultusunda eğitilmelidir.”⁴ İçeriğini ideal, evrensel değerlerin oluşturduğu eğitimin temel amacı da bunu sağlamaktır.

İdealizme karşı tepki olarak da Aristoteles’in realizmi gelir. Aristoteles, hocası Platon’un iki dünya görüşüne karşı çıkarak, gözlemlenebilir ve yüzleşilen dünyanın gerçekliğin bizzat kendisi olduğunu, bunun dışında herhangi bir ideal dünyanın mevcut olmadığını ileri sürer. Realizm tek gerçeklik olarak doğayı görür; deney ve gözleme dayalı bilgiyi temele alır. Kökleri Aristoteles’e dayanan realizm, bir anlamda sistemli bilimsel düşüncenin ilk örneği olmakla birlikte daha sonra epistemolojik ve metodolojik açıdan değişik biçimlerde ele alınmıştır.

Bu bağlamda realizm, eğitimi bir bilim olarak ele alma eğiliminde olup, içeriğinin ve yöntemlerinin tamamen bilimsel olması gerektiğini savunur. Bilimsel olarak ispatlanmış bir şeyin göreceliği söz konusu değildir. Bu bağlamda, eğitim de bir bilim olduğu için, eğitimin amaçları ve bu amaçlar doğrultusunda organize edilecek yaşantılarında da bilimsel bir yaklaşımla belirlenmesi, düzenlenmesi gerekir. Realizmde de idealizmde olduğu gibi bir evrensellik söz konusudur, fakat realizm evrensel olanı birebir somut gerçekliğin kendisiyle sınırlaması ve belirlemesi bakımından farklılık gösterir. Bir düzene duyulan ihtiyaç, toplumsallık için olduğu kadar birey ve onu ele alan her şey için gereklidir. Bu çerçevede insanın kendini gerçekleştirme sürecinin en temel dinamiği olan eğitimin ise özellikle bir sistematige ihtiyacı vardır.

İdealizm ve realizm insana ait tüm problemlerde olduğu gibi eğitim üzerine ileri sürülen düşüncelere de ontolojik zemin ve metodolojik tutum oluştururken, hümanizm, natüralizm ve diğer eğitim felsefesi akımları da bu doğrultuda temellenmiş, eğitimin amaçları ve işleyişi noktasında yol gösterici olmuştur. Fakat yine de bunların hepsi eğitim için birer temel olma durumundadır. Bu vesile ile söz konusu akımlar daha sonra ortaya çıkacak olan eğitim akımlarına ya kısmen ya da tamamen dayanak oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, Antik Yunan düşüncesini yansıtan hümanizm, sofistik rölativite ile insanı merkeze alıp, bütün değişkenlerin ona göre şekillendiğini iddia ederek insan sevgisi ve yüceliği gibi temel kavramlar etrafında yapılmış, insanlığın ortaya koyduğu eserlerinin gerçekliğin

4 A. g. e., s. 7.

bizzat kendisine tekabül eden ideal değerler olduğunu ve bunun da en nihai amaç olduğunu savunur. Hümanizm, eğitim tarihinde ilkçağ Yunan düşüncesinde şekillenmiş olmakla birlikte, Rönesans kültüründe ve ileride ele alınacağı üzere, Rönesans sonrası 19 ve 20. yy düşüncesinde, eğitimin, insanın doğaya yönelişi ve kendini gerçekleştirme şeklinde ele alınmasında etkili olmuştur. Hümanist gelenek içerisinde, klasik hümanizmden farklı olarak, realizmin etkisinin ağır bastığı Francis Bacon'un bilimsel hümanizmi de insanı bilimsel açıdan ele alma gibi bir oluşuma zemin hazırlamış ve bu 20. yüzyılda John Dewey tarafından tekrar gündeme getirilerek felsefe ve eğitim problemlerine uygulanmıştır.⁵ Ayrıca Bacon'un bilginin ve bilimin birey ve toplum hayatı için önemi üzerinde durarak bunun sosyal problemlere uygulanması yönündeki düşüncesi Aydınlanma ve Dewey üzerinde önemli bir etki bırakmıştır.

Eğitimde etkili ve de önemli olan bir başka düşünce de natüralizmdir ki önemini etkisinin büyüklüğünden alır. Natüralizm, doğaya yönelişi ve her şeyin, hatta Tanrının bile doğallığını, dolayısıyla da her tür araştırmamanın bu doğaya uygun yöntemlerle yapılması yönündeki eğilim ile belirginleşen ve toplumsal teorileri de bu yönde etkileyen bir düşüncedir. Natüralizm, Thales ile başlatılan yaklaşık 2500 yıllık düşünce tarihi içerisinde, apayrı bir yere sahip olan Aydınlanma düşüncesinin temel karakteristiğinde de önemli bir işleve sahiptir. Natüralizm daha pozitivist bir çizgide gözlemlenebilir olgular üzerinden hareket eder ve ontolojik anlamda insanı doğanın ayrılmaz bir parçası olarak görür. Bu sebeple eğitimde beşeri bilimlerin yapay bir kandırmaca olduğunu iddia ederek doğa bilimlerini esas alır. Önde gelen temsilcisi Fransız filozof Jean Jacques Rousseau'dur.⁶ Rousseau'nun eğitim üzerine düşünceleri, özellikle de eğitimde özgürlük düşüncesi onun sosyal felsefesi ile de paralellik gösterdiğinden dolayı kendinden sonraki eğitim ve toplum felsefelerini, eğitimi toplumsal bağlamda ele alan düşünürleri, bilhassa da Dewey'i oldukça etkilemiştir.⁷ O, insanların doğal halde iken özgür ve ahlâki anlamda iyi olduklarını fakat doğadan kopuşla ahlâki bozulmanın ve özgürlüğün kaybolmaya başladığı

5 Frank Thilly, *Felsefe Tarihi* kitap bir, çev. İbrahim Şener, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 1995, s. 308.

6 Kemal Bakır, "Jean- Jacques Rousseau'nun Natüralist Eğitim Anlayışı", *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (Sayı: 15, 2007), s. 104.

7 Hüseyin Bal, *John Dewey'in Eğitim Felsefesi*, İstanbul, Kor Yayın, 1991, s. 23.